

6. Opgaver til Karen Duve „Die Miami Dream Men Show“

„Die Miami Dream Men Show“ er en novelle fra Karen Duves samling „Keine Ahnung“ fra 1999.¹ Den er egnet til at læse med en 2.g eller 3.g, både af sproglige og indholdsmæssige grunde. Den virker provokerende på eleverne, den sexistiske skildring af de mandlige strippere og den manglende omsorg for de mere udsatte personer får dem til at reagere.

Jeg-fortælleren, der skriver i en cool, ironisk tone, er en ung kvinde, der ikke af lyst, men for at glæde sine bekymrede forældre har ladet sig ansætte som elev i skattevæsenet. Hun ved, hun snart ryger ud, for hun har afleveret blankt til eksamen, der skulle bestås, for at hun kunne fortsætte. Den kedelige hverdag på kontoret brydes af, at en af de andre unge kvinder, der arbejder der, inviterer til mandestripshow. Det bliver en rystende oplevelse. Stripperne er rå og brutale, overskrider i hvert fald fortællerens grænser og vælger som et af de ofre, de slæber med op på scenen, en stakkels, kikset kollega, der i forvejen halvvejs bliver mobbet af de andre. Fortælleren kommer hende ikke til undsætning, men rejser sig og går. Hun har taget den beslutning ikke at vende tilbage til kontoret. Hun har måske dermed taget hul på at løse en del af sine egne problemer, men har ikke overskud til også at tage sig af andres.

Når man skal vælge opgaver til en sådan tekst, er der flere forhold at tage hensyn til:

- De skal helst tilgodese, at så mange analyse- og fortolkningsmæssige pointer som muligt kommer med.
- De skal være varierede, både mht. omfang og dybde, og sådan at der er åbne og lukkede, skriftlige og mundtlige aktiviteter, helst så meget som muligt tovejskommunikation og talt tysk.
- De skal fremvise en stigende progression, sådan at der rundes af med en samlet forståelse af temaet.

Som **Einstieg** til at stemme sindene før tekstlæsningen er valgt en fremvisning af et klip fra slutscenen i filmen „Det er bare mænd“; det gør ikke noget, det er en engelsksproget film. Det, vi skal bruge, er den varme og glade stemning omkring de arbejdsløse dilettanters stripshow. Når eleverne begynder at læse Karen Duves novelle, vil de straks blive slået af den helt anderledes hårde, ubehagelige tone, der er over skildringen af det tilsvarende dér.

Einstieg

„Det er bare mænd“

In einer Runde bekommen alle Schüler Gelegenheit, sich kurz darüber zu äußern, wie die Männerstripshow auf sie gewirkt hat.

Dernæst følger en opgave med tre associogrammer, en opgavetype, der er god til bl.a. begrebsafgrænsning. Den vækker også ofte diskussionslyst, når de forskellige udfyldninger drøftes.

1

Die Männerstripshow

A) Schreibt Assoziationen zu den drei Begriffen

SEX

EROTIK

PORNO

Zeigt, wo sich die Begriffe überschneiden.

B) Welche Erwartungen hätten ihr, wenn ihr zu einer solchen Show gehen würdet? (Stichwörter schreiben)

Først nu begynder selve tekstlæsningen. De har haft den første trediedel for. Novellen begynder in medias res - i starten af stripshowet. Dernæst gives i et flash back forhistorien, der igen rummer flere tidsplaner.

Den flg. opgave skal dels understrege denne komposition, dels tjekke elevernes hukommelse: Kan de bringe orden i forhistoriens kronologi? Desuden er der en lille sproglig opgave: Kan de sætte en række tidsbestemmelser ind på rette plads? Det sidste skal skærpe deres opmærksomhed over for, at det jo typisk er disse størrelser, der strukturerer tidsforløbet.

En anden god ting ved „jumble“- eller puslespilsopgaver er, at de tvinger eleverne til at læse den samme tekst endnu engang. De vil uden tvivl her få øje på en række detaljer og nuancer, de ikke fik fat på ved første gennemlæsning.

2

Versucht die untenstehenden Zitate zeitlich einzuordnen:

A) chronologisch

B) wie im Text

- Welche Wirkung hat dieser Aufbau?

- Der Drückerfisch bückte sich und hob es auf. Als sie hochkam, weinte sie.
- „Ich habe Karten für alle“, hatte Karin gesagt, als sie in das Büro für die Auszubildenden gekommen war.
- Das Ergebnis war nicht bekannt, d.h. mir war mein Ergebnis schon bekannt, weil ich nur leere Blätter abgegeben hatte.
- er sich weiter auszog, wickelte Jeff das große weiße Bettlaken um seine Hüften. Dann fielen die Unterhosen.
- war sie aufgestanden und zu meinem Schreibtisch gekommen. Ich hatte überlegt, ob der Kunstdruck an der gegenüberliegenden Wand eine Kirschbaumplantage darstellen sollte. „Ich habe ein Foto von meinem Freund dabei“, sagte der Drückerfisch, „willst du sehen?“
- Aus den Lautsprechern quoll ein schwüles Lied im Rhythmus einer Galeerenpauke. Jeff fing an, sich in diesem Rhythmus zu winden, und die Frauen in der Reihe vor uns heulten kehlig auf und klatschten mit. Weil sie aber die einzigen blieben, die klatschten, hörten sie auch wieder auf.
- Wir saßen dort zu sechst: vier Steuerinspektorenanwärterinnen, zwei Steuerinspektorenanwärter. Hatten wir den Unterricht in einer Schule für Steuerrecht und Buchhaltung mit einer Prüfung abgeschlossen
- Sie hatten nicht besonders viele Gelegenheiten gehabt, meinerwegen glücklich zu sein
- kam sie dann an, um mir zu erzählen, dass der Hamstermann sie verlassen hatte.

Folgende Zeitangaben sind aus den obigen Sätzen rausgeschnitten worden. Setzt sie wieder herein, wo sie jeweils hingehören:

bevor	bisher
eines Tages	ein paar Tage später
erst	gerade
gleich	mal
morgens	noch
vor wenigen Wochen	wieder

I opgave 3 skal eleverne tage stilling til, om de ville tage imod en indbydelse til mandestrip. Det er altså en slags indlevelsesopgave.

Opgave 1A har sporet eleverne ind på emnet; de positive muligheder har de set i filmklippet, de negative har de fornemmet i startscenen i novellen. Der er dog her endnu ikke tale om decideret ubehagelige oplevelser; nogle vil finde dem frastødende, andre ikke.

Det er nok en god idé her at lade piger og drenge arbejde hver for sig. Drengene skal jo egentlig ikke tage stilling til, om de vil gå til mandestrip. De må nøjes med at forestille sig, hvordan de ville argumentere over for en evt. veninde, der overvejede at gøre det.

Det er samtidig nok en holdningskløftopgave, men ikke én, hvor man skal tage individuel stilling til et spørgsmål. Det er tanken, de skal forestille sig, at evt. modstandere af projektet skal bearbejdes, sådan at de alligevel går med. Der skal altså bruges „Redemittel“ til overtalelse.

For at få samtlige - inden for klassens horisont - tænkelige argumenter på banen, startes der med en listeopgave:

3

Für oder gegen?

Fragen an die Mädchen:

Nur eine hat Bedenken, die Einladung zur Männerstripshow anzunehmen. Wie wäre es mit euch? Stellt euch vor, eine Klassenfreundin hat euch zu ihrem 18. Geburtstag eingeladen. Ihr Vater hat Freikarten für eine Männerstripshow spendiert. Geht ihr hin?

Frage an die Jungen:

Findet ihr es in Ordnung, dass eure Freundinnen hingehen?

Einzelarbeit:

Schreibt 2 Listen:

Argumente dafür

Argumente dagegen

Du schreibst deine Argumente auf 2 Folien. Die anderen ergänzen, bis sämtliche Argumente aufgelistet sind

Gruppenarbeit:

Ihr diskutiert jetzt, ob ihr hingehen (oder dazu auffordern) wollt oder nicht. Versucht diejenigen, die anderer Meinung sind, zu überreden. Das Ziel ist, dass ihr euch einig werdet.

Wie versteht ihr die Aussage des Drückerfisches: „Ich finde das nicht richtig“? Nehmt dazu Stellung. Ihr legt euer Ergebnis (mit Begründungen) der Klasse vor.

Den næste opgave er pararbejde. Eleverne skal fortælle om personlige forhold, men den, der fortæller, vil sikkert hurtigt blive afbrudt af partneren, der vil sammenligne med sine erfaringer på området: Hvor meget skal forældre have lov at blande sig i ens valg af uddannelse?

Den sidste del af opgaven, sammenligningen med fortællerens situation, lægger op til en opmærksomhed omkring kulturforskelle. Læreren kan her supplere med oplysninger om de unge tyskeres økonomiske afhængighed af forældrene.

4

Die Eltern und die Zukunft – erzähle deinem Partner davon

Welche Erwartungen haben deine Eltern in Bezug auf deine Zukunft? Haben sie bestimmte Vorstellungen von einer Ausbildung/Arbeit? Würdest du dich danach richten?

Vergleiche deine Situation mit der der Erzählerin.

Nu vendes opmærksomheden igen mod det litterære, nemlig mod fortællerens holdning til det fortalte, noget, der for de mere utrænede læsere kræver en sprogligt fintregistrerende nærlæsning. Fortællerens skarpe, billedrige - når det gælder hende selv temmelig desillusionerede - karakteristik har et stæk af sort humor. Fordømmelsen rammer begge parter, både hende selv og de andre personer.

5

Die Haltung der Erzählerin

- Markiere mit Farben die Passagen auf Seite 71-72, in denen die Haltung/Einschätzungen/Beurteilungen der Erzählerin zum Ausdruck kommen. Eine Farbe für das, was sie über sich selbst schreibt, eine andere für das, was sie über andere schreibt.
- Gibt es etwas Gemeinsames?
- Charakterisiere sie durch ihre Äußerungen.

Selv om man fornemmer en art medlidenhed med den person, der går under øgenavnet Drückerfisch, udsættes ikke mindst hun for fortællerens bidske tone. Det kan i det flg. rollespil fremprovokere forargelse, evt. opfordringer til at forsøge at behandle hende anderledes fra søsterens side. Den slags ting kan man drøfte på forhånd, inden rollespillet planlægges, men i reglen er eleverne fortrinlige til selv at give udtryk for fin tekstforståelse, når de skal agere.

6

Rollenspiel für zwei

Zu Hause erzählt die Erzählerin ihrer Schwester von dem Drückerfisch. Die Schwester stellt (kritische) Fragen.

Man kan lade eleverne vælge mellem opgave 5 og 6. Evt. også mellem 5, 6 og 7. Der er tale om en vis overlapning mellem dem, idet de alle har at gøre med fortællerens meget uelskværdige karakteristik af de medvirkende. De knytter sig dog til forskellige tekstmængder.

Der skal i opgave 7 skelnes mellem den direkte og den indirekte karakteristik, og det skal undersøges, om en subjektiv eller en relativt objektiv beskrivelse dominerer.

7

Eine Charakteristik der vier Steuerinspektorenanwärterinnen

	OBJEKTIVE BESCHREIBUNG	SUBJEKTIVE BEURTEILUNG	WAS SIE TUN UND WAS SIE SAGEN	WAS SIE GEMEIN- SAM HABEN
Karin				
Angela				
Der Drückerfisch				
Die Erzählerin				

I opgave 8 gælder det om at indkredse, hvad det egentlig - efter fortællerens mening - er, der foregår. Det er vigtigt her, hvor der bliver brugt metaforer og nøgleord, som peger direkte frem til temaet i novellen, at komme ned i teksten og finde disse udtryk frem. De afspejler forstillingen fra kvindernes

side og den mere eller mindre selvvalgte undertrykkelse fra mændenes. Resultatet af den nøje registrering vækker i sig selv til eftertanke og giver ansatzpunkter til fortolkning. Sådan leveres der skyts til den diskussion, de to afsluttende korte spørgsmål vil fremkalde.

8

Freiwillig – unfreiwillig, oder was eigentlich gespielt wird

- Markiert mit 2 Farben die Stellen auf den Seiten 73,6-75,19, die mit dem Verhalten von beziehungsweise Zuschauern und Auftretenden zu tun haben.
- Wie benehmen sie sich?
- Findet Schlüsselwörter, um zu bezeichnen, was - nach der Verfasserin des Textes - eigentlich gespielt wird.
- Werden wohl die Erwartungen der Steuerinspektorenanwärterinnen erfüllt?
- Amüsieren sie sich?

Opgave 9 er en pendant til opgave 7, der samtidig bliver suppleret med nye oplysninger og iattagelser.

9

Charakterisiert die beiden Steuerinspektorenanwärter oder ergänzt die Charakteristik der Kolleginnen.

	OBJEKTIVE BESCHREIBUNG	SUBJEKTIVE BEURTEILUNG	WAS SIE TUN UND WAS SIE SAGEN	WAS SIE GEMEIN- SAM HABEN
KARIN				
ANGELA				
DER DRÜCKERFISCH				
DIE ERZÄHLERIN				
KOLLEGE 1				
KOLLEGE 2				

Det er ikke nødvendigt at lave en liste over forfremmelsesmulighedernes attributter for at opfange fortællerens ironi, men det er nærliggende - i den forbindelse - at studere adjektivbøjning og komparation.

10

Die Karriere-/Aufstiegsmöglichkeiten eines Steuerinspektorenanwärters

„...um neun kamen unsere zwei Vorgesetzten, sagten ›Guten Morgen‹, gingen durch unser Büro in ihres und schlossen die Tür hinter sich. Sie waren älter und dicker als wir, und sie saßen auf anderen Stühlen. Wir hatten einfache Holzstühle. Nach dem Abschluss der Ausbildung würden wir drehbare Holzstühle bekommen. Und nach der ersten Beförderung gab es Drehstühle mit Polsterung und dann bessere Drehstühle mit besserer Polsterung. Als ganz große Verheißung winkte eines Tages ein Chefsessel aus Leder.“

1) Die Stufen des Aufstieges: _____

2) Wie kommt die Haltung der Erzählerin zum Ausdruck?

3) Untersucht die unterstrichenen Wörter im Hinblick auf Beugung/Deklination.

Kedsommeligheden i kontorhverdagen er blevet tydeliggjort af den sidste lille opgave. Nu er jorden gødet for en opgave, hvor der bliver talt om tingene.

At lade eleverne forberede sig i smågrupper, hvis medlemmer har den samme rolle, har den fordel, at ressourcerne bliver væsentligt forøget, når flere bidrager med idéer. Ingen deltager i rollespillet, uden at have gjort sig nogle tanker om forløbet, samlet glosser til det og drøftet forskellige scenarier igennem.

11

„Als wenn an irgendeinem dieser Tage etwas anderes passieren könne als das, was immer passierte“ (S. 76,15-17).

Rollenspiel für zwei:

Die *Erzählerin* erzählt einer *Freundin* von ihrem Arbeitstag im Finanzamt.

Vorbereitung in 2 Gruppen, die sich in Kleingruppen formieren:

- Die Erzählerinnen
- Die Freundinnen

De to forrige opgaver har indkredset fortællerens desperation på forskellig vis. Den flg. uddyber dette, idet den tager udgangspunkt i fornemmelsen af at være uhjælpeligt fanget i et spil, der dels er dødbringende, dels uhyre krævende for hovedpersonen, fordi det fordrer en konstant opmærksomhed fra hendes side for ikke at blive afsløret.

Man kan diskutere, hvorvidt man foretrækker, at det er læreren, der - som i denne opgave - udpeger de mest centrale tekststeder til fortolkning, eller det er eleverne selv, der finder frem til dem. Bedst er det vel at veksle mellem de to fremgangsmåder. Derved kan man imødekomme forskellige elevtyper - nemlig dels de mere tryghedsorienterede, dels de mere udfordringsorienterede. Det er på den ene side vigtigt at optræde som den faglige kapacitet, der viser, hvad der er væsentligt, og derved at skærpe elevens opmærksomhed over for, hvad der kendetegner sådanne tekststeder, og på den anden side at være den, der - ved at kaste eleven ud på det dybe vand - skaber mulighed for selvstændig vækst.

Der er i opgave 12 en niveauforskel mht. sværhedsgrad på de to citater. De elever, der går efter større faglig udfordring, vil måske vælge det første, de der har det bedre med overskuelig tryghed, det sidste. Under alle omstændigheder vil den lidt specielle måde at sidde på, i en lille kreds hvor stolene er stillet så tæt sammen, at de rører hinanden, skabe en intensitet i samtalen, der ikke opnås på samme måde, hvis man bare bliver siddende på sin plads med bordet foran sig. At man ikke har teksten med, bevirker, at alt skal huskes. Det er i sig selv en god øvelse, men det, at der samarbejdes om det - hver enkelt har gerne noget at bidrage med - gør sædvanligvis, at der kommer forbløffende meget med.²

12

Interpretation

Ihr setzt die Stühle in kleine Kreise (5-7) und setzt euch darauf - ohne etwas mitzubringen. Dann diskutiert ihr, bis ihr eine Konklusion erreicht habt. Wenn ihr so weit gekommen seid, geht ihr zurück an eure Plätze und schreibt das Wichtigste auf.

Wählt eines von zwei Themen:

Die *Selbstcharakteristik der Erzählerin* wie sie im folgenden Zitat (S. 78,6-12) zum Ausdruck kommt:

„Der Vorteil des Bildes, das mir gegenüber hing, war, dass ich es nicht verstand. Dadurch hatte ich länger etwas davon. Ich stellte mir gern vor, dass ich erlöst sein würde, sobald ich nur herausgefunden hatte, was es darstellen sollte. Dann würde ich einfach aufstehen und ohne ein Wort durch die Tür verschwinden und nie mehr wiederkommen.“

S. 78,37-38 sagt die Erzählerin, dass die Zeit im Finanzamt *die anstrengendste Zeit ihres Lebens* ist.

Der er et spring nedad mht. fagligt niveau til den flg. opgave, men den stærkt billeddannende fremstilling af stripperen Hanks bevægelser i rummet gør det nærliggende at lade eleverne tegne hans fremfærd. Igen tilgodeses herved også en særlig type elever, nemlig dem, der har sans for det visuelle. At udarbejde og præsentere en sådan tegning er desuden en god gløseøvelse.

13

Zeichne Hank

- entweder wie er auf die Bühne kommt
- oder wie er sich von der Bühne unter das Publikum bewegt
- oder wie er sich den Drückerfisch schnappt

Du kannst entweder die Wörter, die du für die Zeichnung aus dem Text geholt hast, daneben schreiben, oder sie erwähnen, wenn du der Klasse deine Zeichnung vorstellst.

Til trods for at den flg. opgave³ kun lægger op til envejskommunikation – der kan dog spontant opstå små dialogstumper undervejs - er den eminent som taleøvelse. Den kræver stor indlevelse og også tid til undervejs at tænke sig om; der kan altså godt opstå små pauser, men fordelen er, at den, der taler, ikke bliver afbrudt.

14

Wie es wirklich war – aus verschiedenen Perspektiven gesehen

Zu dritt wechselt ihr euch ab, eine Zahl und einen Buchstaben zu sagen, z.B. sagst du als Anfänger 1B. Du bist dann Hank und sagst so viel, du kannst. Nimm dir ruhig Zeit zum Überlegen. Wenn du fertig bist, sagst du einem der beiden anderen wieder eine Zahl und einen Buchstaben; der spricht dann weiter.

	A	B	C
1	Die Erzählerin: Ich habe tatsächlich gebetet ...	Hank: Sie war so leicht wie eine Feder ...	Eine Zuschauerin: Ich musste lachen, als ...
2	Eine Zuschauerin: Ich bin nur gekommen, weil im Programmheft stand, dass Frauen endlich einmal auf ihre Kosten kommen ...	Die Schwester der Erzählerin: Meine Schwester war etwas komisch, als sie nach Hause kam ...	Steuerinspektorenanwärter: Ich wundere mich, was passiert ist ...
3	Angela: Als er direkt auf mich zukam ...	Der Drückerfisch: Ich wollte ja gar nicht mit ...	Karin: Ich muss ehrlich zugeben, ich habe mich an Angela geklammert ...

Opgave 15 træner både hukommelsen og tekstforståelsen, men er selvfølgelig primært en sproglig øvelse.

15

Superlative

_____ (?) war mit Abstand der Unsympathischste von allen, die bisher aufgetreten waren

_____ (?) war das Erbärmlichste und Traurigste, was ich seit langem gesehen hatte

_____ (?) kann es von allen am schwersten ertragen

- Wer / was steht an erster Stelle (?) als Subjekt?
- Ergänze den einzelnen Satz mit einer Begründung wie folgt: weil ...
- Wodurch unterscheidet sich die deutsche Superlativbildung von der dänischen?

Igen en opgave, der tvinger eleverne til at finde og kategorisere nogle meget centrale tekststørrelser, nemlig de billeder og sammenligninger, der - udover at vise fortællerens vurdering af den mandlige hovedperson og hele stripshowet - rummer en nøgle til fortolkningen.

16

Hank

- Womit vergleicht die Erzählerin Hank?
- Schreibe alle Beispiele auf eine Liste.
- Wie kann man die Beispiele einteilen, so dass wir die Charakteristik von Hank besser beurteilen können?

Som optakt til den endelige fortolkning kan det være en idé at sammenligne med en anden fremstilling af et stripshow, nemlig den, der findes i Benjamin Leberts „Crazy“, Kap. 13⁴. Her tiljubler en begejstret pubertetsdreng den kvindelige stripper. Det vil få en række forskelle til at træde tydeligt frem.

Walter Benjamin-citatet (se nedenfor) kan være en - måske lovlig ledende - hjælp til at se sammenhængen mellem de to temaer: arbejde og stripshow.

At lade den store, afsluttende opsamling foregå på denne måde, uden lærer, kræver træning. Man kan ikke bare sætte eleverne til at diskutere på egen hånd i så stor en gruppe, uden at de har prøvet det nogle gange og langsomt vænnet sig til denne arbejdsform. Til gengæld er den uhyre givende. Den kræver stor koncentration fra elevernes side, at de lytter til hinanden, giver hinanden tid til tænkepauser, passer på ikke at afbryde osv. Læreren får et klart overblik over, hvad eleverne har fået fat i - det er i reglen mere, end man havde forestillet sig⁵.

17

„Ich wünschte, ich wäre nicht mitgekommen“ oder: Sind alle Stripshows gleich?

- Lies den folgenden Auszug (S. 99.25 – 101.38) aus dem Roman Crazy von Benjamin Lebert. Der Verfasser ist - wie seine Hauptperson namens Benjamin Lebert -16 Jahre alt. Benjamin ist mit der Clique aus seiner Schule in einem Striplokal in München.
- Vergleiche die beiden Beschreibungen einer Stripshow. Vielleicht könnt ihr einige der folgenden Vokabeln benutzen.

abstoßend - anregend - aufregend - beeindruckend - beängstigend - brutal - Demütigung - echt - empörend - erotisch - erschreckend - faszinierend - geil - kalt - Macho - fantastisch - sadistisch - Sodomasochismus - schlüpfrig - sensuell - sexuell - Sinnlichkeit - Unterwerfung - Vergewaltigung - widerlich

- Ihr setzt euch in einen großen Kreis ohne die Bücher (und ohne Lehrerin) und diskutiert.
- Abschließend sollt ihr auch dazu Stellung nehmen: Wie hängen bei Karen Duve die beiden Themenkreise Arbeit und Stripshow zusammen?
Ihr könnt in der Verbindung folgendes Zitat von Walter Benjamin mit einbeziehen: *„Prostitution wurde zur Arbeit, als die Arbeit zur Prostitution wurde.“*

På en måde er den afsluttende skriftlige opgave ikke helt i tråd med teksten. For der er intet, der tyder på, at fortælleren skulle skrive et sådant brev. Hun er tværtimod tilsyneladende ved novellens slutning færdig med et afsnit i sit liv. Det skal man nok gøre klart for eller i hvert fald drøfte med eleverne, før de skriver opgaven. I det hele taget er det ikke uinteressant at tage stilling til - sammen med eleverne - hvor grænsen går for, hvor meget man bør krænke en forfatters tekst eller bevæge sig væk fra det, man fornemmer er intentionen med den.

18 Schriftliche Aufgabe

Nach einiger Zeit nimmt sich die Erzählerin zusammen und schreibt einen Brief an den Drückerrisch, in dem sie versucht, ihr Betragen zu erklären und klarzumachen, was das Erlebnis für sie bedeutet hat.

Noter

1. Nanna Bjargum, Hanne Geist og Merete Vonsbæk (red.): Keine Ahnung. Tyskforlaget 2003. Opgaverne ligger desuden på www.tyskforlaget.dk
2. Ideen hertil stammer fra Susanne Munch: Fredag 7. time. Nyt/TEMA Pædagogik i praksis. Nr. 1 1995, red. af Erik Damberg
3. Denne opgavetype har vi fundet i Mette Grønvold og Per Præstekjær: Fahrtwind. Munksgaard 1998. Den forekommer også i Birte Christensen, Jonna Engberg-Pedersen, Mette Grønvold og Birgit Henriksen: Ord og tekst. Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 25, 2000
4. Benjamin Lebert: Crazy. - Franz Dwertmann, Bente Gravgaard, Kasper S. Madsen og Erik Wikkelsø Pedersen (red.). Tyskforlaget 2000
5. Ang. en tekstbehandling helt lagt i hænderne på eleverne/deltagerne, se: Marlene Rall: Durch Schweigen zum Reden miteinander. Fremdsprache Deutsch 1, 1996